

Slaapplaatsen van Bruine Kiekendieven in de Haarlemmermeer, nazomer 2006

Fred Cottaar

Najaar 2006, tijdens avondlijke telactiviteiten in de Haarlemmermeer, werd de aandacht getrokken door een achttal Bruine Kiekendieven *Circus aeruginosus* die op een geogste akker vlak bij elkaar zaten, en dit vlak voor zonsondergang. Enkele dagen later was het wederom raak, maar nu in de omgeving van Rijsenhout, alwaar vijf Bruine Kiekendieven werden aangetroffen. Eén en ander duidde dus op het gebruik van slaapplaatsen op akkers in de Haarlemmermeer.

Raadpleging van literatuur (Blekendaal, 1970; De Nobel, 1987; Geelhoed et al., 1998) gaf geen aanwijzingen dat er slaapplaatsen van Bruine Kiekendieven in de regio bekend waren of überhaupt voor deze regio beschreven waren. Reden om deze slaapplaatsen nog een aantal malen te bezoeken en bevindingen te vast te leggen.

Terreinbeschrijving

Eén van de slaapplaatsen bevond zich ten zuidwesten van Badhoevedorp, tussen de Tweeduizend Elweg, Hoofdweg, Schipholweg en Sloterweg (Amersfoortcoördinaten 112-483 en 112-482). Op de betreffende akkers was ten tijde van de eerste waarneming (28 augustus) het graan al geogst. Op de nog niet geogste akkers werden bieten verbouwd. Het was één van deze bietenakkers die de Bruine Kiekendieven als slaapplaats hadden uitgekozen.

De andere slaapplaats lag tussen Rijsenhout en Nieuw Venne, aan de westkant van de A4, op de hoek van de Rijnlander- en Bennebroekerweg (Amersfoortcoördinaten 107-476). De Bruine Kiekendieven sliepen hier in een spruitkoolperceel. Alhoewel ook naast de spruitkoolpercelen geogste akkers aanwezig waren, werd hier geen gebruik van gemaakt.

Werkwijze

Op beide slaapplaatsen werd driemaal geteld. Na de laatste tellingen (13 en 16 september) waren de aantallen zo laag dat met tellen is gestopt

(ook door tijdgebrek van de teller). De zes tellingen begonnen minimaal één uur voor zonsondergang, op één telling na (drie kwartier voor zonsondergang). Inkomende vogels werden per periode van 5 minuten genoteerd en, als dat duidelijk was, werd tevens de aanvliegrichting genoteerd.

Resultaten

Slaapplaats Badhoevedorp

Deze slaapplaats werd op 28 augustus ontdekt door de waarneming van acht exemplaren die vlak voor zonsondergang op een geoogste graanakker zaten. Deze akker bevond zich naast een bietenakker, alwaar de Bruine Kiekendieven tijdens latere tellingen invielen. De eerste telling vond plaats op 31 augustus. Tijdens deze telling werden in totaal elf Bruine Kiekendieven waargenomen. Een aantal vogels landde direct in het bietenperceel. Andere vogels landden eerst op de geoogste graanakker, waardoor een soort voorverzamelplaats ontstond. Later verdwenen de vogels één voor één in de bietenakker, alwaar ze niet ver van elkaar invielen. De tweede telling werd gehouden op 7 september, toen negen vogels werden geteld. Een Buizerd 'pette' alle kiekendieven vlak voor zonsondergang op, maar al vrij snel vielen alle vogels weer in. De laatste telling werd gedaan op 16 september. Op deze datum werden nog maar twee vogels aangetroffen.

Van de vogels waarvan een vliegrichting werd bepaald, kwamen de meeste uit een oostelijke richting aangevlogen (tien van de dertien). Zeer waarschijnlijk waren die van buiten de Haarlemmermeer afkomstig.

Slaapplaats Rijsenhout - Nieuw Vennepe

Op 3 september werden tijdens een slaapplaatstelling van Grauwe Ganzen aan de oostkant van de A4 vijf 'strak' doorvliegende Bruine Kiekendieven waargenomen. Waar deze precies zaten, kon die avond nog niet worden vastgesteld, maar op 4 september werd gepost aan de westkant van de A4. Het schouwspel herhaalde zich en de kiekendieven vielen niet ver van het waarnemingspunt van 3 september in een spruitkoolperceel in. De meeste landde op de spruitkoolstronken en lieten zich later, tegen het donker worden, tussen de spruitkool zakken. Opvallend deze avond was dat zich in een naastgelegen spruitkoolperceel een slaapplaats van Gele Kwikstaarten bevond. Een derde telling vond plaats op 13 september. Er werd toen maar één vogel aangetroffen. Op één vogel na kwamen alle andere vogels op deze slaapplaats uit het noordoosten, en ook deze waren zeer waarschijnlijk afkomstig van buiten de Haarlemmermeer.

Tijdens de aanvang van de tellingen waren nog geen Bruine Kiekendieven op de slaapplaats aanwezig. Aankomst van alle 34 invallende Bruine Kiekendieven vond plaats voor zonsondergang,

waarvan 29 in het uur voor zonsondergang. De overige vijf kwamen aan in het kwartier voor het uur voor zonsondergang. Na zonsondergang werd geen aankomst meer waargenomen. De vogels kwamen allemaal solitair aangevlogen. Sommige joegen voor het invallen nog over een aantal akkers.

Van de in totaal 34 Bruine Kiekendieven waren 22 eerste kalenderjaars vogels en 12 adult of tweede kalenderjaars, waarbij tijdens de telling van 31 augustus de meeste adulte/2^e kj vogels werden gezien (6). Deze vogels waren de telling erna niet meer aanwezig, waarschijnlijk als gevolg van wegtrek naar zuidelijker oorden (Linnartz, 2002).

Discussie

Bruine Kiekendieven zijn in Zuid-Kennemerland en de Haarlemmermeer regelmatig aan te treffen. Er zijn verschillende paren die jaarlijks op de bekende plekken in de regio tot broeden komen. In de Haarlemmermeer is het broeden echter tot nu toe onduidelijk en nog niet bevestigd. Wel wordt gebroed in de aan de Haarlemmermeer grenzende rietpercelen (eigen waarnemingen). Er worden in de broedtijd geregeld meerdere foeragerende Bruine Kiekendieven gezien, die zelfs in groepsverband lijken te jagen (Erik Wokke). Ook in het najaar worden regelmatig exemplaren aangetroffen (Cottaar, 1993). Slaapplaatsen waren tot dusver voor Zuid-Kennemerland en de Haarlemmermeer niet bekend. Wel was al eens een slaapplaats beschreven van Blauwe Kiekendieven *Circus cyaneus* in de Houtrakpolder (Marcus, 1989). De vondst van twee slaapplaatsen van Bruine Kiekendieven in het najaar van 2006 was dan ook niet onverwacht, maar wel verrassend. Aangezien beide slaapplaatsen pas eind augustus – begin september werden ontdekt, was het onbekend wanneer precies de slaapplaatsen in bezit waren genomen en hoe de aantalontwikkeling was. In ieder geval werden nu maximaal elf en zes Bruine Kiekendieven op de slaapplaatsen aangetroffen. Nog verrassender was het dat de Bruine Kiekendieven in een bietenveld en een spruitkoolperceel overnachtten. Nu kunnen Bruine Kiekendieven in veel soorten vegetatie slapen, van rietvelden (Clarke et al., 1993; Oliver, 2005) tot cultuurgewassen als koolzaad, mosterdsaad, maïs en granen (Bavoux et al., 1997) en -tijdens de trek- in bomen (Sammut, 2005; Panuccio & Agostini, 2006) en op de grond in woestijnen (Clarke, 1997). In Nederland in cultuurgewassen slapen komt vermoedelijk niet veel voor, al is hiervan wel een waarneming van Blauwe Kiekendieven (Ottens, 1999).

Dankwoord

Rob Bijlsma wordt bedankt voor het doorgeven van literatuur over terreinkeuzes van slapende Bruine Kiekendieven en het doornemen van een eerste versie.

Literatuur

- Bavoux, V., Burneleau, G. & Picard, M., 1997. Le gîte nocturne du Busard des roseaux *Circus a. aeruginosus*. Modalités de fréquentation en Charente-Maritime (France). *Alauda* 65: 321-336.
- Blekendaal, P.H., 1970. De vogels van de Haarlemmermeerpolder. Avifaunistisch Overzicht over de jaren 1966 t/m 1969. Rapport.
- Clarke R., 1997. Desert-roosting by harriers. *British Birds* 90: 286-287.
- Clarke, R., Bourgonje, A. & Castelijns, H., 1993. Food niches of sympatric Marsh Harriers *Circus aeruginosus* and Hen Harriers *C. cyaneus* on the Dutch coast in winter. *Ibis* 135: 424-431.
- Cottaar, F., 1993. Wintervoorkomen van roofvogels in het zuidoostelijk deel van de Haarlemmermeer. *Fitis* 29(4):154-158.
- Geelhoed, S., Groot, H., Huijssteeden, E. van, Leeuwen, G. van & Nobel, P. de (red.) 1998. Vogels in het landschap van Zuid-Kennemerland en de Haarlemmermeer. Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland/KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- Linnartz, L., 2002. Bruine Kiekendief (*Circus aeruginosus*). Pp. 97-98 in LWVT/SOVON 2002. Vogeltrek over Nederland 1976-1993. Schuyt & Co, Haarlem
- Marcus, P.J., 1989. Een slaappleaats van Blauwe Kiekendieven in de nazomer in de Houtrakpolder. *De Gierzwaluw* 27: 12-13.
- Nobel, P. de. 1987. Kiekendieven in Zuid-Kennemerland in 1986. *Fitis* 23(3):117-124.
- Ottens, H.J., 1999. Blauwe Kiekendieven *Circus cyaneus* foerageren en slapen in percelen ongedorste gerst in Drenthe. *De Takkeling* 7: 198-205.
- Oliver, P.J., 2005. Roosting behaviour and wintering of Eurasian Marsh Harriers *Circus aeruginosus* in south-east England. *Ardea* 93: 137-140.
- Panuccio, M. & Agostini, A., 2006. Comments on the roosting behaviour of Marsh Harriers during migration. *British Birds* 99: 365-371.
- Sammut, M., 2005. Marsh Harriers roosting in trees. *British Birds* 98: 314-316.

Fred Cottaar, Lutulistraat 42, 2037 CB Haarlem, fred.cottaar@tiscali.nl.

Dit artikel is ook gepubliceerd in *De Takkeling* 15(2), het blad van de Werkgroep Roofvogels Nederland (www.werkgroeproofvogels.nl), dat in juli 2007 is verschenen.